

www.dereta.rs

MALA FILOZOFSKA BIBLIOTEKA

Immanuel Kant

Zasnivanje metafizike morala

Preveo

Dr Nikola M. Popović

Redakcija

Prof. dr Miloš Arsenijević

Beograd

2016

DERETA

Naslov originala
Immanuel Kant

Sämtliche Werke
in Verbindung mit
O. Buek / P. Gedan / W. Kinkel
F. M. Schiele / T. H. Valentiner u.a.
Herausgegeben von Karl Vorländer
Verlag von Felix Meiner in Leipzig
Unveränderter Abdruck 1940
der Ausgabe von 1920

Copyright © ovog izdanja *DERETA*

PREDGOVOR

Stara grčka filozofija delila se na tri nauke: *fiziku*, *etiku* i *logiku*. Ta podela potpuno odgovara prirodi stvari, pa kod nje nema ništa da se ispravlja, osim možda da se doda njen princip, kako bismo se na taj način uverili, delom, u njenu potpunost, delom da bismo pravilno odredili nužne pododeljke.

Celokupno umsko saznanje ili je *materijalno* i posmatra neki objekat, ili je *formalno* i bavi se samo formom samoga razuma i samoga uma, i opštim pravilima mišljenja uopšte bez razlike objekata. Formalna filozofija zove se *logika*, a materijalna filozofija koja ima posla s određenim predmetima i zakonima, kojima su ti predmeti potčinjeni, jeste opet dvojaka. Ti su zakoni ili zakoni *prirode* ili zakoni *slobode*. Nauka o prirodi zove se fizika, nauka o slobodi zove se *etika*; fizika se naziva naukom o prirodi, a etika naukom o moralu.

Logika ne može da sadrži nikakav empirički deo, jedan takav deo u kojem bi opšti i nužni zakoni mišljenja počivali na osnovima uzetim iz iskustva; inače ne bi bila logika, to jest kanon za razum ili um koji za svako mišljenje važi i mora biti demonstriran. Naprotiv, i mudrost koja se odnosi na prirodu i mudrost koja se odnosi na moral mogu svaka za sebe da imaju svoj empirički deo, jer prva mora da odredi zakone prirode kao predmeta iskustva, a druga mora da odredi zakone čovekove volje ukoliko ga aficira priroda, doduše zakone prirode kao zakone po kojima se sve događa, a zakone slobode kao zakone po kojima treba sve da se događa, ali ipak sa razmišljanjem o uslovima pod kojima se to češće ne događa.

Svaka filozofija, ukoliko počiva na osnovima iskustva, može se nazvati *empiričkom*, a filozofija koja izlaže svoja učenja izvedena jedino iz principa *a priori* može se zvati *čista* filozofija. Čista filozofija, ako je samo formalna, zove se *logika*; ako je ograničena na određene predmete razuma, onda se zove *metafizika*.

Na taj način poniče ideja o dvojakoju metafizici, o *metafizici prirode* i o *metafizici morala*. Fizika će, prema tome, imati svoj empirički, ali takođe i racionalan deo; etika isto tako, mada bi se naročito njen empirički deo mogao zvati *praktična antropologija*, a racionalni deo pravi *moral*.

Svi poslovi, svi zanati i sve veštine su u dobitku zavodeњem principa podele rada. Jer, svaki čovek ne radi sve poslove i po svome načinu rada prilično se međusobno razlikuju, pa svako mora da se ograniči na određeni posao, kako bi ga obavljao sa najvećom savršenošću i sa znatnom lakoćom. Gde se poslovi ne odvajaju na taj način i nisu raspodeljeni, gde je svako mnogostruki veštak, tu se zanati još nalaze u najvećem varvarstvu. Međutim, iako postavljanje sledećeg pitanja ne bi predstavljalo objekat nedostojan razmišljanja, naime: da li čista filozofija ne zahteva za svaki svoj deo svog posebnog čoveka, i da li za celinu naučnog rada ne bi bilo bolje kada bismo opomenuli one koji su navikli da publici, shodno njenome ukusu, prodaju mešavinu empiričkog i racionalnog, izvršenu u njima samim nepoznatim srazmerama, a druge koji pripremaju samo racionalni deo nazivaju sanjalicama, da istovremeno ne treba da obavljaju dva posla koji se po načinu rada veoma razlikuju, a za koje se, za svaki ponaosob, traži možda naročiti talenat, i čije povezivanje u jednoj ličnosti proizvodi samo šeptrlje, to ću ja ipak postaviti ovde samo ovo pitanje: da li priroda nauke ne zahteva da se empirički deo uvek brižljivo odvoja od njenoga racionalnoga dela, pa da se pre prave (empiričke) fizike izloži metafizika prirode, a pre praktične antropologije metafizika morala, koje bi metafizike morale biti brižljivo

očišćene od svega empiričkoga, kako bi se znalo koliko je čisti um kadar da postigne u oba ta slučaja, i iz kojih izvora on sam crpi *a priori* tu svoju pouku, pa bilo da taj poslednji posao vrše svi moralisti (čije ime glasi legion) ili samo neki koji osećaju sklonost za njim.

Pošto je ovde moja namera usmerena na filozofiju morala, to ću postavljeno pitanje da ograničim samo na ovo: da li je krajnja potreba da se obradi čista filozofija morala potpuno očišćena od svega što može biti samo empiričko i što spada u antropologiju; da takva čista filozofija morala mora da postoji, samo se od sebe jasno vidi iz opšte ideje o dužnosti i moralnim zakonima. Svako mora priznati da zakon mora da nosi sa sobom apsolutnu nužnost, ako treba da je moralan, to jest ako treba da važi kao osnov neke obaveznosti; da zapovest koja glasi: Ne treba da lažeš, ne važi, recimo, samo za ljude, a da se ostala umna bića ne bi morala obazirati na njega, i da tako stvar stoji sa svima pravim moralnim zakonima; da se, prema tome, osnov obaveznosti ovde ne sme da traži u prirodi čoveka, niti u prilikama u svetu u koje je čovek postavljen, već da se mora tražiti *a priori* jedino u pojmovima čistoga uma, pa da svaki drugi propis zasnovan na principu prostoga iskustva, i štaviše da svaki u izvesnom pogledu opšti propis, ukoliko se ma i najmanjim delom oslanja na empiričke osnove, možda sa-

mo u pogledu jedne pobude, može značiti praktično pravilo, ali nikada ne može značiti moralni zakon.

Dakle, među svim praktičnim saznanjima, moralni zakoni zajedno sa svojim principima razlikuju se od svakog drugog saznanja, u kojem se nalazi nešto empiričko, ne samo suštinski već čitava filozofija morala počiva potpuno na svome čistome delu, i, primenjena na čoveka, ne pozajmljuje ni najmanje nešto od poznavanja čoveka (od antropologije), već čoveku, kao umnome biću, daje zakone *a priori* koji, naravno, zahtevaju uz to iskustvom izoštrenu moć suđenja, kako bi ona, delom, razaznala u kojim se slučajevima oni mogu primenjivati, a delom da bi im pribavila pristup u ljudsku volju, a čoveku snagu radi njihovog izvršenja, pošto je čovek, kao biće koga aficiraju tolike sklonosti, do duše sposoban za ideju praktičnoga čistoga uma, ali nije tako kadar da u toku svoga života tu ideju učini *in concreto* delotvornom.

Dakle, neophodno je potrebna metafizika morala, ne samo na osnovi neke pobude spekulacije, da bi ispitala izvor načela koja su *a priori* u našem umu, već zato što sami običaji ostaju podložni svakojakom kvarenju sve dok nedostaje putokaz i najviša norma njihovog pravilnog ocenjivanja. Jer, što se tiče onoga što treba da je moralno, za njega nije dovoljno da bude *saglasno* sa moralnim zakonom, već mora i da se dešava *zbog normalnog zakona*; u protivnome, njegova sagla-

snost sa moralnim zakonom, samo je sasvim, slučajno i sumnjiva, jer će nemoralan uzrok katkada proizvesti zakonite radnje, ali češće protivzakonske. Međutim, moralni zakon u svojoj čistoti i autentičnosti (do čega je upravo u praksi najviše stalo) može se tražiti samo i jedino u čistoj filozofiji i ni na kojem drugom mestu, pa metafizika mora da prethodi i bez nje uopšte ne može da postoji nikakva filozofija morala; čak ni filozofija, koja meša čiste principe sa empiričkim, ne zaslužuje ime filozofije (jer od običnog umnog saznanja filozofija se razlikuje po tome što izlaže u apstraktnoj nauci ono što to obično umno saznanje shvata samo u mešavini), mnogo manje zaslužuje da se zove filozofija morala, jer tim mešanjem ona nanosi štetu čistoti morala i postupa suprotno svojoj vlastitoj svrsi.

Neka se ipak ne misli da se već kod slavnoga Volfa, u propedeutici za njegovu filozofiju morala, naime za njegovu, kako ju je on nazvao, *opštu praktičnu mudrost*, nalazi ono što se ovde zahteva, dakle da se ovde ne stupa u neku sasvim novu oblast. Upravo zbog toga što bi trebalo da predstavlja neku opštu praktičnu mudrost, ona nije uzela u razmatranje volju jedne naročite vrste, volju koja se otprilike bez ikakvih empiričkih pobuda opredeljuje na osnovi principa *a priori*, i koju bismo mogli nazvati čistom voljom, već razmatra htenje uopšte sa svim radnjama i uslovima koji mu u tom opštem značenju pripadaju, i time se razlikuje od metafizike

morala onako kako se razlikuje opšta logika od transcendentalne filozofije, od kojih opšta logika izlaže radnje i pravila mišljenja *uopšte*, dok transcendentalna filozofija izlaže samo naročite radnje i naročita pravila *čistoga* mišljenja, to jest onoga mišljenja kojim se predmeti saznavaju potpuno *a priori*. Jer, metafizika morala treba da ispita ideju i principe moguće *čiste* volje, a ne radnje i uslove ljudskoga htenja *uopšte* koji se najvećim delom dobijaju od psihologije. Što se u opštoj praktičnoj mudrosti (premda bez ikakvog ovlašćenja) takođe govori o moralnim zakonima i o dužnosti, to nije nikakav prekor moga tvrđenja. Jer spisatelji te nauke ostaju u tome verni svojoj ideji o njoj; pobude, koje se kao takve zamišljaju potpuno *a priori* samo umom i koje su zapravo moralne, oni ne odvajaju od empiričkih pobuda koje razum uzdiže do opštih pojmova prosto upoređivanjem iskustava, već ih, ne vodeći računa o razlici njihovih izvora, posmatraju samo sa gledišta njihove veće ili manje obuhvatnosti (pošto se sve one posmatraju kao jednorodne), i na taj način sebi stvaraju pojam o njihovoj *obaveznosti*, koji je zaista sve drugo samo ne moralan, ali je ipak takav kakav se samo poželeti može u filozofiji koja apsolutno ne sudi o *poreklu* svih mogućih praktičnih pojmova, da li oni postaju *a priori* ili samo *a posteriori*.

Pošto nameravam da jednoga dana objavim

metafiziku morala, u javnost prethodno puštam ovo njeno zasnivanje. Doduše, ne postoji zapravo neko drugo njeno zasnivanje osim kritike *čistog praktičnog uma*, isto onako kao što za metafiziku postoji samo kritika čistog spekulativnog uma, koja je već objavljena. Ali, delimice, kritika čistog praktičnog uma nije tako krajnje neophodno potrebna kao kritika čistog spekulativnog uma, jer se ljudski um u praktičnoj upotrebi može lako dovesti do velike tačnosti i iscrpnosti čak i kod najobičnijega razuma, dok je naprotiv u teorijskoj, ali čistoj upotrebi um skroz-naskroz dijalektičan; delimice, kada je reč o kritici čistog praktičnog uma, ja zahtevam da njeno jedinstvo sa spekulativnom kritikom, ako ona treba da bude završena, mora da bude takvo da se može u isto vreme prikazati zajedničkim principom, pošto se na kraju krajeva ipak radi o jednome i istome umu koji se samo u primeni razdvaja. Do takve potpunosti ja ovde još ne mogu da dospem, a da ne preduzmem razmatranja sasvim druge vrste i da čitaoca ne zbunim. Zbog toga sam umesto naziva *Kritika čistog praktičnog uma* upotrebio naziv *Zasnivanje metafizike morala*.

Pošto je, na trećem mestu, i jedna metafizika morala, bez obzira na njen zastrašujući naslov, ipak sposobna za visok stepen popularnosti i saglasnosti

sa običnim razumom, smatram za korisno da ovu pripremu odvojim od nje, kako ubuduće ne bih morao onu suptilnost, koja je u njoj neizbežna, da dodam shvatljivijim učenjima.

Sadašnje zasnivanje nije ništa drugo do istraživanje i utvrđivanje *najvišega principa moralnosti*, i jedino ono sačinjava posao koji je po svojoj svrsi ceo i koji treba odvojiti od svakog drugog etičkog istraživanja. Doduše, moja tvrđenja o tom važnom glavnom pitanju, koje do sada još ni izbliza nije proučavano na zadovoljavajući način, dobila bi mnogo u jasnosti primenom istoga principa na čitavi sistem, a i veliku potvrdu na osnovi dostatnosti koju taj sistem svuda pokazuje; morao sam da se lišim tog preimućstva, koje bi u osnovi više predstavljalo samoljublje nego opštu korist, jer lakoća upotrebe jednoga principa i njegova prividna dostatnost ne predstavljaju neki sasvim siguran dokaz njegove tačnosti, naprotiv one bude izvesnu pristrasnost i čine da se on sam za sebe ne prouči i odmeri sasvim strogo, bez obzira na posledice.

Ja sam u ovome spisu shvatio svoju metodu tako, jer smatram da je najpodesnija ako se od običnog saznanja analitički ide ka odredbi njegovog najvišeg principa i opet natrag od ispitivanja toga principa i njegovih izvora sintetički ka običnome saznanju, u kojem se nailazi na njegovu upotre-

bu. Zato podela ovog spisa izgleda ovako:

1. *Prvi odsek*: Prelaz od običnog etičkog umskog saznanja ka filozofskom etičkom umskom saznanju

2. *Drugi odsek*: Prelaz od popularne moralne mudrosti ka metafizici morala.

3. *Treći odsek*: Prelaz sa metafizike morala ka kritici čistog praktičnog uma.

Immanuel Kant
ZASNIVANJE METAFIZIKE MORALA

Preveo
Dr Nikola M. Popović

Za izdavača
Dijana Dereta

Glavni urednik
Aleksandar Šurbatović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Korektura
Vladimir Janković

Treće *DERETINO* izdanje

ISBN 978-86-6457-055-8

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2016.

Izdavač / Štampa / Plasman

DERETA

Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

w w w . d e r e t a . r s

Knjižare DERETA

Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 30 33 503, 26 27 934
Banovo brdo, Dostojevskog 7, tel.: 011/ 30 58 707, 35 56
445

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

17.023.2

14 Кант И.

КАНТ, Имануел, 1724-1804

Zasnivanje metafizike morala / Imanuel Kant ; preveo Nikola M. Popović ; redakcija Miloš Arsenijević. - 3. Deretino izd. - Beograd : Dereta, 2016 (Beograd : Dereta). - 132 str. ; 17 cm. - (Mala filozofska biblioteka / [Dereta])

Prevod dela: Sämtliche Werke / Immanuel Kant. - Tiraž 1.000. - Napomene uz tekst.

ISBN 978-86-6457-055-8

a) Етика

COBISS.SR-ID 221217804